

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

1750

Caput IV. Ostenditur, deum esse infinitum, immensum, atque
immutabilem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83620)

Nicænæ Synodi, omnia, quæ dicuntur de Deo, non esse synonyma, sed discrepantem habere notionem, quia rem eandem variis significationibus subiectam designant: *Ut cum dico, inquit, Jonæ filius, Princeps Apostolorum, piscator, Andrea frater.* Atqui hæc nomina non singularem, sed divisam habent notionem, quia diversa connotant, & configificant: Ergo ex hoc eodem capite omnium, quæ dicuntur de Deo, petenda est discrepantia.

29. PROPOSITIO III. Nulla intrinseca compositio in Deo est admittenda.

Consequitur ex dictis: compositio enim est unio distinctorum, ideoque ubi non adinvenitur distinctio, nulla fieri potest compositio. Probatur tamen brevissime. Compositio, quæ excogitari potest in Deo, vel esset compositio ex corpore & spiritu, vel ex substantia & qualitatibus, vel ex natura & personis, vel ex essentia & existentia. Non datur in Deo prior compositio, quia corporeus non est, sed expers omnino materiæ. Non compositio secundi generis, quia Deus non est bonus, justus, sapiens superadditis qualitatibus, sed ipse est sua bonitas, sua justitia, sua sapientia. Non compositio ex natura ac personis, quia hæc distinguuntur quidem ab invicem, sed sunt eadem omnino divinitas ac substantia. Non denique compositio ex essentia & existentia, quoniam in Deo non est aliud esse, aliud existere. Hæc omnia superioribus propositionibus fuerunt comprobata. Nul- lum ergo intrinsecum compositionis genus in simplicissima divinitate potest excogitari.

In his Theologi omnes conveniunt; discrepant tantum de compositione ra-

tionis: quam dari in Deo putant Nomi- Theologi
nales, præsertim Gregorius distinct. viii. discrepant de
quæst. iiii. quibus accessit Du Hamel, compositio-
negant alii communiter. Si quæstio- ne rationis.
nem ita accipias, num de Deo pronun-
ciari possit, quod sit substantia, & ra-
tione nostra cogitari possit substantiæ ge-
nus quomodolibet creaturis, Deoque
commune, puto Deum esse sub genere;
ait enim Augustinus in v. de Trinit.
cap. 2. *Est tamen Deus sine dubitatione
substantia: & Damascenus lib. 1. Inst.
cap. vii. Genere summo continetur hæc
corporis expers essentia, ut Deus, ut
Angelus, ut animus, ut demon.* Si
vero intelligatur quæstio, siue ex æquo
enunciabilis ratio substantiæ de Deo ac
de creaturis; siue concipi possit in Deo
genus aliquod univoce, ut inquit, *per
differentias contrahibile*, nego Deum
comprehendi sub genere: nam ait Cle-
mens Alex. lib. v. Strom. *Deus neque
genus est, neque differentia, neque spe-
cies, neque individuum.* Boetius in libro
de Trinit. *Substantia in illo non est vere
substantia, sed ultra substantiam.* Ca-
stior & defæciator est Theologia, si pro-
pter incommutabilem Dei simplicitatem,
quemadmodum dicimus, Deus est ipsa sua
bonitas, ipsa sua magnitudo, non vero
subjectus est suæ bonitati, suæ magni-
tudi; ita dicamus, Deus est sua substan-
tia, non, Deus comprehenditur gene-
re, & subjicitur prædicamento substan-
tiæ: atque reminiscentes, quæ adole-
scentuli de decem Categoriis disputa-
vimus, dicamus cum Augustino iv.
Confess. cap. 16. *Falsitas erat quam
de te cogitabam, non veritas; & signen-
ta miseria mea, non firmamenta beati-
tudinis tuæ.*

CAPUT IV.

Ostenditur, Deum esse infinitum, immensum, atque
immutabilem.

SUMMARIUM.

1. Deus est secundum essentiam suam infinitus.
2. 3. Fit, & solvitur duplex obiectio.
4. 5. 6. 7. Probatur, Deum sua immensitate
esse ubique.

8. 9. 10. 11. Proponuntur, & solvuntur qua-
tuor objectiones.

12. 13. Deus est omnino immutabilis.
14. 15. 16. 17. 18. Variæ solvuntur objectiones.

De infinitate,
immensitate,
& immuta-
bilitate Dei.

Sophistam aliquantulum molestiorem
Gregorius & Scotus me fecerunt:
sed redeo jam ad ingenium Tevédi-
covvovog, id est, compendio causam ex-
pediens. Deus, inquit Maximus Mar-
tyr apud Eucymium P. 1. tit. 2., *sim-
plex est quia interminatus: interminatus*
R. P. Berti Theol. Tom. I.

quia & infinitus; comes est enim sim-
plicitatis infinitas, quoniam re simpli-
cissima non possumus cogitare majore-
rem: quo argumento utebamur &
nos Cap. 11. hujus libri, prop. 4. Nunc
ergo ab uno ad alterum progredimur
attributum.

N 2

PRO-

I. PROPOSITIO I. Deus est secundum
Propositio I. essentiam suam infinitus.

Dixi secundum *essentiam*; nam in Deo neque corporea extensio, neque ulla qualitas reperitur, sed quidquid in eo est, ipse est; ideoque in omni prorsus genere est interminatus. Hanc thesim negari à Socinianis ait Tournely: sed constat ex Wolzogenio Com. in cap. 6. Mat. v. 10. hos negare solam Divinæ essentiae quantum ad locum immensitatem, non esse illimitatum in se, ac infinitam potentiam: de quo errore propositionem sequenti. Propositionem hanc probant sacrae literae; legitur enim Baruch III. 25. *Magnus, & non habet finem: excelsus, & immensus*, & Pl. cxliv. 3. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis*: quæ verba exponens August. ait: *Ipse non finitur: illius magnitudo sine fine est*. Probat consensus Patrum, qui omnes Augustino consentiunt, Auctor de Div. Nom. cap. 9. Gregorius Nyssenus Orat. 12. contra Eunomium, Damascenus lib. 1. de Fide Orthodoxa cap. 9. &c. Probat doctrina Ethnicorum, inter quos Anaxagoras statuit mentem infinitam principium omnium rerum, Aristoteles dixit, Deum ipsam continere infinitatem, & Zeno & Melissus interminatam perfectionem nunquam deficientem. Probat denique rationes Theologicae, ac tres praesertim apertissimae, prima: Nil Deo cogitari potest perfectius: Quacunque essentia finita cogitari potest perfectior: Ergo Dei essentia non est finita. Altera: Omne quod limitatum est, vel habet formam aliquam intrinsece receptam, vel saltem habet esse ab alio productum; quidquid enim finitur, vel à se, vel ab alio finem habet: Deus non habet aliquod esse receptum, cum sit suum esse; neque esse productum ab alio, cum sit esse à se: Ergo Deus non habet unde limitetur ac finiatur. Postrema: Deus res procreavit ex nihilo, ad quod necessaria est infinita potentia: Sed infinita potentia supponit essentiam infinitam, imo ab ea nulla ratione secernitur: Ergo, &c.

2. Opp. 1. Infinitas in Divinis literis non
Obiectio 1. significat rem maximam atque illimitatam: legitur namque Numer. xxxii. 1. magnam jumentorum copiam esse *infinitam substantiam*; atque decem & octo vicibus enunciatum infinitas de manubiiis, de divitiis, de sceleribus, de numero populorum, de erectis aris, in pluribus Scripturae libris: non ergo fulcitur hæc propositio sacrarum literarum praesidio.

Resp. nego conf. res enim creatas dicimus *infinitas* populari sensu, & communi verborum usu, quo ingentes, & plurimas res infinitas compellamus, ex causa, infinitam stellarum multitudinem, infinitam militum copiam, infinitas arenarum congeries. Quam verborum consuetudinem hoc populari sensu nefas est de Deo usurpare. Quare 2. Praeter populos, manubia, aras, jumenta, & alia, quæ in sacris literis infinita dicuntur, alia memorantur gentes, alia praeda, alia jumenta; ideoque infinitas de rebus productis enunciata totam ipsarum rerum amplitudinem nequaquam designat. Secus est si loquamur de Deo; nam *Unus est Deus, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis*: Ad Ephes. i. v. 5.

Opp. 2. Si corpus aliquod esset infinitum, non esset praeter illud aliud corpus: Ergo si Divina substantia foret infinita, non esset praeter illam substantia alia. Resp. dist. ant. Obstante corporis infinitate, nego: obstante locali extensione ac impenetrabilitate, quod infinitum corpus quaelibet loca implens expelleret inde quodcunque aliud, transf. ant. nam & hac impenetrabilitate in sententia plurium Theologorum, ac Philosophorum, qui Corporis naturam non locant in soliditate ac dimensione, posset illud corpus expoliari, & consequenter in eodem loco alia corpora sibi compenetrata compateretur.

PROPOSITIO II. Deus immensitate sua est ubique.

Id affirmo contra Conradum Worsitium Calvinianum, Wolzogenium, aliosque Socinianos, qui arbitrantur, Deum proprie quoad essentiam suam supremum caelum inhabitare, unde infinita ejus vis & potentia in omnes partes dimanet, in quibus eam vult exercere. Quem errorem tribuunt aliqui etiam Eubino, & Erasmo: neque ille potest iudice Petavio excusari, cum in Psalmum cxxxviii. scribat, Deum esse ab omnibus remotissimum, & praesentiam suam, qua dicitur esse ubique, non substantiae esse, sed potentiae, tanquam lucis ab eo manantis: sed excusari potest tamen, ut ostendam cap. sequenti. Atque is, nempe Erasmus videtur potius ridere aliquorum logomachias, qui disputant, num Deus sit in spatiis imaginariis: quidve agat, ut ipse ait, in antro scarabaei: quarum plerasque sine causa reprehendi, diximus in Prolegomenis. Quidquid sit de horum opinione; probatur assertum & contra Worsitium, & quotquot tam impie delirant.

Solutio.

3. Obiectio 2.

Solutio.

4. Propositio 2.

runt, ut Deum vel cum gentibus in olympi recessu, vel cum gentilibus Philosophis in superiori sphaera, vel cum quibusdam Hebraeis in Hierosolymitani templi angustiis coarctaverint. Ac primo probatur auctoritate divinorum librorum; tum Patrum sententiis: postremo naturalis Theologia obvia aliqua, ac perspicua ratione.

5. *Probatum Dei Immenitas ex S. Scriptura.*
Atque è sacris literis hæc sunt apertissima. Josue 2. *Deus in celo sursum & in terra deorsum*: Ps. 138. *Si ascendero in celum tu illic es; si descendero in infernum ades*. Hierem. 23. *Cælum & terram ego impleo*. Baruch. 3. *Magnus est, excelsus, & immensus*. Hæc vero Cressius, & Wolzogenius frustra conantur eludere per solam vim & efficaciam; Deus quippe, cum simplicissimus sit, est suamet operatio, ideoque si ubique Dei experimur virtutem atque efficientiam, ubique præsens est Dei substantia. Noto hic obiter, sententiam D. Thomæ quest. VIII. art. 1., & nostri Ægidii in 1. dist. xxxvii., qui docent, ex Dei operatione invictissime ipsius demonstrari præsentiam, videri ad revincendos Socinianos validiorem opinionem Scoti, qui eadem dist. xxxvii. ait, inefficaciter probari, Deum esse ubique, quia ubique operatur. At oportet, ut operatio, quæ certum facit Divinæ præsentia argumentum, infinitam virtutem præferat, qualis est rerum creatio, verum miraculum, & omne opus, quod sese prodat esse Divinum. Tunc enim recte ratiocinabitur quisquis dixerit: Divina substantia est ab ejus operatione penitus indistincta: Ubique Deus sua virtute operatur: Ergo ubique Deus præsens est sua substantia. Diffimulandum tamen non est, quod illi, qui Scoti sententiam putant hæresi proximam, & directe adversantem Apostolo, dicenti Act. xvii. v. quod Deus: *Non longe sit ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, movemur, & sumus*, vim illius testimonii minime expendunt, cum Paulus non provocet Athenienses ad subtiles de essentiali Dei præsentia disputationes; sed illud tantum asserat, non esse Deum adeo à cognitione nostra remotum & dissitum, quin possit ex nobis ipsis intelligi, quamquam Athenis inscripta esset ara IGNOTO DEO. De qua Epigraphe dixi superiori libro. Sed quum postea offenderim in plures, qui putant, Atheniensem aram inscriptam plurali numero ΑΓΝΩΣΤΟΙΣ ΘΕΟΙΣ, quam sententiam sequitur Erasmus, Listerius, Meursius, Sponius, Clericus, hujusque furfuris plurimi; addo hæc

omnia conciliari: licet enim plures fuerint Aræ plurali titulo inscriptæ; dubitari non debet, quin fuerit alicubi quoque ea inscriptio in singulari; præsertim cum Pausanias scribens Athenis fuisse aras θεῶν ἀγνώστων, *Deorum ignotorum*, velit tantum fuisse plures aras inscriptas ΘΕΩ ΑΓΝΩΣΤΩ, ut contendit Grotius, & ipse Wolzogenius. Atque ad rationem alibi productam ex Epimenide & Laërtio accedit, quod Auctor Dialogi, qui inscribitur Philopatri, jurat per *Deum ignotum*, qui colebatur Athenis, & quem ibi se invenisse & adorasse testatur. Hæc dicta sint partim in confirmationem illius sententia nostra, partim ad solutionem illius Scholasticæ contentiones, siue Deus ubique præsens per substantiam ac potentiam? de qua temporis jacturam facerem, si plura proloquerer.

6. *Probatum ex Patribus.*
Probo nunc Catholicum theorema ex Patribus. Arnobius in vi. adversus Gentes: *Hoc est, inquit, proprium Deorum, complere omnia vi sua, non partialiter uspiam, sed ubique esse totos: adesse, non abesse, non cœnatum ad Æthiopas pergere, & post dies bisenos privatim ad domicilium redire*. Scommma est notam de Jove fabulam ridentis. Cyrillus Cat. vi. *In loco minime definitus: sed locorum opifex: in omnibus existens, & à nullo circumscriptus: Unus est ubique præsens*. Hilarius lib. 1. ad Const. *Deus & ubique est, & totus ubique est*. S. P. Aug. Ep. LVII. *fatendum est ubique esse Deum per divinitatis præsentiam; &c.* Quid moror Ecclesiæ Patres? Lege Zenonis sententias apud Laërtium, Proclum ad Timæum, definitionem Empedoclis apud Huetium, qui veterum momenta collegit lib. II. qq. Al. 7. Quibus addo Senecam Epist. 41. Dionem Chrysostomum apud Grotium in Caput XVII. Act. Apostol. celeberrimum denique oraculum apud Porphyrium.

Πάντα Θεὸς πληρὴ. πάντα Θεὸς ἐστὶ, πάνθ' ἐν.
Omnia Deo plena; ubique Deus est, Phanethe.

7. *Probatum ratione.*
Rationem omnium potissimam putat Habert cap. XII. quoniam si Deus alicubi consisteret, locum suum deserere cogere, ut alibi præsentem se sisteret, quemadmodum Angelus, aut homo Vera est; sed reponerent Worstius, & Cressius, nullibi extra cælum se præsentem sistere, nisi effusa luce ac potentia. Ut rimula Socinianis præcludatur, utendum est hoc argumento: Quia Deus est undequaque infinitus, nequit ullo perfectionis genere limitari: Ergo

nec potest aliquo loco circumscribi. Vel eo, quod supra innui: ubicunque est Dei potestas, est & substantia: Potestas ubique est: Ergo ubique est & substantia. Quorum primum est Basilii in v. adversus Eunomium; alterum Anselmi in libro de Incarnat. cap. 4. utrumque Augustini citata Epistola lviii. ad Dardanum.

8.
Obiectio 1.

Opp. 1. Deum ubique non esse probatur ex sacris literis, Genes. vi. legitur, Cain egressum fuisse à facie Domini. Non erat ergo Dominus in plaga, ad quam Cain profugus abiit, Orientali. Cap. 25. dicitur, Rebecca perrexisse, ut consuleret Dominum: Ergo non erat Deus in regione, in qua Isaac peregrinabatur cum sua uxore. Rursus: Deus olim in Templo Silo, deinde in Hierosolymitano habitavit, ut constat ex 1. & 2. Regum, ita ut Deus ipse cap. vii. v. 6. dixerit Nathan: *Neque habitavi in domo ex die illa, qua eduxi filios Israel de terra Egypti usque in diem hanc: sed ambulabam in tabernaculo, & in tentorio.* Item saepenumero legimus, Dominum descendisse, ambulasse, recessisse ab impiis, mansionem apud eos facere, qui eum diligunt, aliaque id genus plura; quæ substantiæ præditæ immensitate convenire non possunt.

Solutio.

Resp. Futilia esse quæcunque obijciuntur. Cain dicitur egressus à facie Domini, id est à loco, in quo ei Deus apparuerat, & ab avita (inquit Calmet) parentum suorum sede. Rebecca perrexit ad consulendum Dominum, id est in penam & cubiculum, remotior à marito ad orandum: nam verbum *עָצַר* consuluit, idem est, ac *vehementer precari*, ut constat ex versu 5. Psalmi xxxiii. Tamen perrexisse Rebeccam ad consulendum Abrahamum, vel Heberum, vel alium è schola magni Sem, tradunt Rabbini veteres. Eodem loco Geneleos vi. 21. legitur *deprecatusque est Isaac dominum pro uxore sua*, Hebraice *יִשְׁחַן לְנִכְהָ* pro, & coram uxore sua. Erat ergo ibi Dominus, qui eum exaudiret. Habitare dicitur Deus in arca, in templo, in iustorum animabus gratiosa manifestatione, & largitione gratiarum. *Patendum est Deum esse ubique per divinitatis præsentiam; sed non ubique per habitationis gratiam*, ait S. P. Aug. citata Epist. lviii. ad Dardanum, nunc 187. Conquerens autem Deus se habitare in Domo cedrina, & in medio pellicum, in tabernaculis, in tentoriis, non optat regiam habere, qualem Cadmus apud Euripidem, sed ut David cogitet de Domo ædificanda ad immolandas,

hostias, & peragenda sacrificia. Descendere denique dicitur, ambulare, accedere, quando curam humane fragilitatis habere dignatur; ait Augustinus serm. lxx. de Temp. vel cum aliquid facit in terra, quod præter usitatum naturæ cursum mirabiliter factum præsentiam ejus quodammodo ostendat; inquit idem S. P. xvi. de Civitate Dei cap. 5. Hinc descendere ad videndam turrim Babel Gen. xi. iram, & poenam superbiorum, descendere cum Jacob in Egyptum Gen. xli. gratiam, & patrocinium, descendere Spiritum Sanctum Matth. iii. invisibilis sub specie columbæ manifestationem, & descendere Filium Dei de cælo humane naturæ assumptionem designat.

9.
Obiectio 2.

Opp. 2. Matth. v. 16. habetur, Deum in cælis habitare: & sequenti cap. docere Christum, ut id in quotidiana oratione exprimat. Absit ergo Deus ab aliis terrenis partibus. Confirmat hoc verus Hebræorum traditio, qui cælum in tres dividunt partes, in aërem unde pluvia atque ros decedit, in firmamentum stellarum, ac in remotissimum locum, ubi Deus & Angeli habitant. Hanc vero traditionem confirmant Scripturæ; nam Paulus ii. ad Corinth. xii. 2. locum habitationis Dei tertium cælum appellat: & Psal. cxlvi. 16. habetur, *cælum cæli Domini*. Atque ea est consuetudo Scripturarum, ut *cælum cæli* omnium supremam partem designet, ut *Deus Deorum* Deum altissimum, *Dominus dominorum* Dominum valde magnum. Igitur, etsi divina potentia vastissimo cælorum ambitu non possit comprehendere, præsentia tamen essentialis abditissimo loco præcluditur. Utitur hoc argumento Joannes Ludovicus Wolzogenius.

Solutio.

Resp. Deum specialiter dici quod sit in cælo, primo quia ibidem ostendit faciem suam, & locus ille magis est particeps ipsius operationis, & gloriæ; deinde quia ibidem incessanter laudatur, regnantque Angeli facientes ejus voluntatem. Ita Aug. 2. de Trinit. cap. 5. & Patres communiter. A quibus neque dissentiant inimici veritatis Brentius, Glasius, & Calviniani omnes, ac Lutherani. Wolzogenius Com. in cap. vi. Matthæi ait, Templum dici habitationem ac locum Dei, quia specialiter illic sua providentia habitat, & benignius supplicum preces exaudit. Quod Deus sua providentia dicatur habitare in Templo, non probat hanc providentiam in omnes partes minime dimanare,

re,

re, ipso Wolzogenio fatente: Ergo quod Deus dicatur habitare in calis, non evincit quin essentiali præsentiā ubique consistat. Ea de causa orantes ad cælum convertimur, quasi solum Divinæ majestatis venerantes, & hac demissione profitentes, non esse Deum terrestrem patrem, infirmum ac senescentem, sed auctorem omnium, omnipotentem ac sempiternum. Ita & Hebræi, ut summum Deum à suis fecerent Patriarchis, orabant **אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁתִּים**, quod idem ferè est, ac Dominicalis orationis exordium. Substantivorum duorum ratio notare auxilium verum est non solum in notatis à Wolzogenio, & cum idem nomen repetitur, verum etiam in synonymis, ut Psalmo xv. 5. *pars hereditatis* designat omnimodam partem, xxxix, 3. *lutum facis* sordidissimam sordem; Esaïæ xxxii. *spinae & vepres* plurimam sentem; Mich. ii. 4. *Depopulationis vastatio* extremam desolationem. Sic *cælum cæli* supremum gloriæ solum demonstrat, non quo premat vestigiis Eridanum, ut poetice Aratus; sed quo regnum impertiat electis.

10. Opp. 3. cum Worstio: Dedecet
Obiectio 3. summam Dei majestatem locus infimus, caliginosus, ac sordidus. Resp. neque solis lucem à sterquilinio fœdari, neque animam infici leprosi corporis sordibus, neque aërem abduci à casa fumaria. Quid ergo inficere poterit Deum incommutabilem lucem, infinitum spiritum, universorum causam, expertem omni motu, omni extensione, omni labe?

11. Ultimo oppones. Patres haud semel
Obiectio ultima cum solutione. tentur, Deum nusquam esse. Resp. Deum non esse alicubi locorum spatiis circumscriptum. Etenim omnia loca, ait Augustinus Sermon. i. in Pl. cxlii. n. 14. *tanquam indigentia continet, non ab eis tanquam indigens continetur.*

Ne præstoleris hoc loco consuetam de spatiis imaginariis disputationem. Quid sunt, quæso, hæc spatia? *Inanes hominum cogitationes, quibus infinita imaginantur loca, cum locus nihil sit præter mundum.* Ita August. xi. de Civit. Dei cap. 5. Trahunt tamen ad se Augustinum Assertores affirmativæ sententiæ. At si attente legeris; videbis ibidem confutari Manichæos, & quotquot ante mundum æterna tempora præcessisse autumabant. Hæc est summa Augustiniana argumentationis: Extra mundum non est locus, quia locus una cum mundo productus est; Ergo ante mundum non est tempus, quoniam omne tempus

fuit cum mundo productum. Quod si volatilis sensus frustra quærit tempus ante mundum, id est antequam fieret ipsum tempus, ut demonstrat S. Pater xi. Confess. cap. xii. xiii. & xiv., quis imaginari potest locum extra mundum, id est extra locum, in quo productus est omnis locus? Verum si exercitationis causa velis de inani mentis nostræ figmento garrire; pro affirmativa sententiā plenissime disputat Theophilus Raynaudus Th. nat. disput. vii. Suarez disp. xxx. Metaph., noster Gibbon disp. x. dub. 4.; pro negativa fere omnes, Scotus, D. Thomas, Ægidius, & qui in eos ediderunt Commentaria. Omnium fere vox una est, Deum in spatiis imaginariis esse tantum potentia; nempe si hæc spatia producerentur, Deus his coexisteret. Erat earatione etiam in mundo, antequam crearetur. Sed antequam crearetur mundus, Deus ubi erat? quid tunc faciebat? Quærenti quid tunc faciebat, respondet Augustinus laudato libro num. 15. *Non erat tunc, ubi non erat tempus.* Quærenti ubi erat, respondendum est: *Non erat ubi, ubi non erat locus.* Dicit aliquis, (ait S. P. enarrat. in Psalm. cxlii. n. 4.) *antequam faceret Deus cælum & terram, ubi habitabat?* *In se habitabat Deus, apud se habitabat, & apud se est Deus.* Idem de mundo antequam fieret, ac de spatiis imaginariis quæ non sunt, erit nobis absque hæsitazione pronuntiandum.

PROPOSITIO III. Deus est omnino immutabilis.

Immutabilitas est perpetua rei permanentia, in quam neque substantiæ, neque accidentium intercidit vicissitudo. Atque hanc immutabilitatem convenire Deo probatur 1. ex Scripturis, dicente Malach. iii. 6. *Ego Dominus, & non mutor.* Sap. vii. 17. *In se permanens omnia innovat.* Num. xxiii. 19. *Non est Deus ut filius hominis, ut mutetur.* Jacob. i. 17. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Appellaverat hoc loco Jacobus Deum patrem luminum; & ideo servata solis metaphora utitur vocabulis astronomicis, quæ mire in Græco textu deprehenduntur. Ibi *transmutatio* dicitur *παράλλαξις*, obumbratio *ἀποσκίασμα*. *παράλλαξις* est varius solis conspectus in ortu, in meridie, in occasu. *ἀποσκίασμα* est solis umbra ex subjectis corporibus. Est itaque (ait Jacobus) Deus Pater luminum, à quo omne donum descendit, sed non oritur, non occidit, non recedit, non ali-

12.

Probatur immutabilitas Dei ex Scriptura.

aliquid ei accidit mutationis & umbræ, dum lucem effundit, id est, dum ejus opera apparent. Vere singulare Divinæ immutabilitatis testimonium!

13.
Probatur ex
Patribus.

Nullus Patrum hanc apertissimam veritatem in dubium revocat. *Immobilem Deus habet naturam*, inquit Chrysostom. *Semper eodem modo se habet*, inquit Cyrillus. *Est bonum simplex, & incommutabile*, inquit Augustinus. Omnium loca accurate persequitur Petavius lib. 111. cap. 1. & 2., Thomassinus lib. v. cap. 8. 9. 10. quæ omnia recitare quid præstat? Philosophorum, præsertim Platonis, Procli, Alcinoi, Hieroclis, Cleanthis, & Numæ Romanorum regis in hac confessionem vide apud Huetium lib. 11. Aln. Quæst. cap. 11. 8. 9. & 10.

Probatur ra-
tione Augu-
stiniana.

Accedit multiplex Augustiniana ratio. Si enim gradatim à rebus corporeis ad intelligibiles conscendas, comperies naturæ magisterio illam minus esse mutabilem, quæ est perfectior. Ergo omnium perfectissima erit omnino incorruptibilis & immutabilis. Vide S. P. lib. vii. Conf. cap. 17. Deinde; Omnis mutatio facit non esse quod erat: In Deo non potest non esse quod erat, cum sit essentialiter ipsum esse: Ergo in Deo non potest esse mutatio. Vide lib. de Nat. Boni cap. 19. De Fide, & symb. cap. 4. & v. de Trinit. cap. 2. Ulterius; Quidquid mutatur transit de meliori in deterius, sive à deteriori in melius: Summum bonum transire nequit de meliori in deterius, neque à deteriori in melius: Ergo summum bonum nequit esse mutabile. Vide Tract. xxxiii. in Joannem; & lib. vii. Confess. cap. 4. Deinceps; Apud Deum est causa, origo, ac ratio omnium rerum mutabilium: Origo, causa, ac ratio omnium rerum mutabilium est omnimoda immobilitas, ut constat ex præcedenti libro: Ergo &c. Vide de Vera R. cap. 18. & 31. Ultimo; Quælibet mutatio aut substantialis est, aut accidentalis: In Deo non est mutatio substantialis, neque accidentalis: quia in Deo neque fuit quod jam non est, neque erit quod nondum fuit: Ergo nulla prorsus mutatio est in Deo. Vid. lib. viii. de Gen. ad lit. c. 19. & lib. 11. de lib. arb. cap. 15.

14.
Obiectio 1.

Opp. 1. Deus iræ, pœnitentini, cæterisque passionibus animi subicitur. Est igitur aliquibus obnoxius mutatio- nibus. Pr. ant. Genes. vi. 6. *Penituit eum quod hominem fecisset in terra. Et tactus dolore cordis intrinsecus, Delebo* (inquit) *hominem, quem creavi. &c.* Imo posteaquam diluvio omnem fere

carnem perdiderat, facti pœnitens ait Gen. viii. 21. *Nequaquam ultra maledicam terræ propter homines.* De ira Dei vide Hierem. ix. ab eo versu: *Nunquid super his non visitabo, &c.* Furorem quoque Dei Psal. cv. 40. *Et iratus est furore Dominus*, atque alibi sæpe numero. Tristitiam animi tribuit Deo Esaias lxiii. 10. dicens: *Affixerunt Spiritum Sancti ejus.* Quid? Et zelotypiam suam testatur Deus Exodi xx. 5. & innumeris aliis in locis. Percellitur ergo omni passionum genere Divinus animus.

Solutio.

Resp. nego ant. ad probat. dico, tribui Deo pœnitentiam, omnesque humanas affectiones metaphorice, id est: *Dei pœnitentia non est post errorem, sed rerum in ejus potestate constitutarum mutatio.* Ubi enim legitur, *quod peniteat Deum, mutatio rerum significatur, immutabili præscientia manente Divina; & ubi non penitere dicitur, non mutare intelligitur;* ait S. P. xvii. de Civit. Dei cap. 7. Est ergo Dei pœnitudo aut inflectionis pœnarum, aut Divinæ commiserationis significatio. De ira Dei idem Augustinus scribit in Ench. ad Laurent. cap. 33. *Cum Deus irasci dicitur, non ejus significatur perturbatio, qualis est in animo irascentis hominis: sed ex humanis motibus translato vocabulo, vindicta ejus, quæ non nisi justa est, iræ nomen accepit.* De furore Domini in præfatum Psalm. cv. n. 32. ait: *Noluerunt quidam interpretes nostri iram ponere, in eo quod Græcus habet θυμὸς; sed quidam posuerunt, quidam vero indignationem, quidam animum interpretati sunt. Quodlibet autem horum dicatur, perturbatio non cadit in Deum; sed de consuetudine translato potentia vindicandi hoc nomen accepit.* Vocabulum Græcum θυμὸς non iram solam, sed & mentis velocitatem, animositatemque designat. Irritari Spiritum Sanctum apud Esaiam lxi. maxima est execratio impietatis. Ipse gentilis Seneca de contristatione spiritus scripsit Epist. xli. *Ita dico, Lucili, sacer intra nos spiritus sedet bonorum, malorumque nostrorum observator, & custos: hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat.* Dei zelotypia nunc honoris sui curam, nunc vero ardentissimam innuit erga nos dilectionem. Igitur Deus, ut Augustinus ait lib. 1. contra Adim. cap. 20. *Quando eum penitet, non movetur & mutat: quando irascitur non movetur, & vindicat: quando miseretur, non dolet & liberat; & quando zelat, non cruciatur & cruciat.* Quorum omnium

omnium ratio Theologica est, quod omnia quæ dicuntur de Deo sunt, ut diximus cap. præc. affectiones mentis nostræ; & mutabilium connotationes effectuum.

15. *Instantia.* Dices: ira & motum animi importat, & perturbationem: licet perturbatio non sit in Deo, est tamen motus animi, dicente Tertulliano in 1. adversus Marcionem cap. 26. *Stupidissimum esse, qui non offenditur falso, quod non amat fieri.*

Responsio. Resp. neque motu animi, neque perturbatione tangi Divinum numen. Tertullianum illum tribuere signo tenus atque efficientia putat Pamelius in notis: utrumque Deo affingere censuit Petavius lib. 3. cap. 11. num. xv. Parum refert quid asserat Tertullianus, reclamantibus contra universis.

16. *Oppositio 2.* Opp. 2. Quos Deus volebat salvos fieri, mutato consilio reprobat, damnat, addicit gehennæ propter perpetrata ab his crimina: Ergo hominum scelera Divinam immutant voluntatem.

Solutio. Resp. dist. ant. Volebat salvos fieri, ipsis volentibus, & ejus obtemperantibus legi, concedo: ipsis nolentibus, ac renitentibus gratia, nego. *Asserunt, fugientique infundenda in gremium est Divina benevolentia gratia? Nulli Deus infert necessitatem, imperiosa formidine nullum terret: neque enim necessaria nostra illi salus est;* inquit adversus gentes Arnobius. Sed de Divina voluntate in V. Opusculorum istorum libro.

17. *Oppositio 3.* Opp. 3. Ante productionem mundi Deus non erat creator, non erat Dominus, non erat creaturarum rector ac pater; post mundi vero creationem hæc omnes denominationes illi advenerunt: Ergo in mundi productione mutatus est.

Solutio. Resp. Ea quæ dicuntur de Deo alia dici secundum se, alia connotative. In iis quæ connotative dicuntur, ut nova accedat denominatio, sufficit si solus terminus commutetur. Habemus exemplum in singulis relativis, & singulare quoddam in nummo, qui inde mutatus fit pretium, fit pignus: de quo lege

Augustinum in V. de Trinitate cap. 16. Dist. itaque minorem: Post mundi productionem advenerunt Deo hæc denominationes, quæ sunt secundum se, & absolutæ, nego; quæ sunt solum connotative atque extrinsecæ, concedo. Vide & Tertullianum cap. 3. adversus Hermogenem, & quæ breviter prænotavi in 1. hujus libri explicans VII. Dei nomen אֲדֹנָי *Adonai*.

Si autem insurgas: Hæ denominationes acceperunt Deo ratione creationis, quæ est ejusdem Dei operatio: Atqui hæc operatio peracta est in tempore: Ergo in tempore advenit Deo, quod non habebat ab æterno, videlicet quod sit creator;

Adhibenda est eadem responsio: Dist. minorem: In tempore peracta est creatio terminative accepta, & quantum spectat ad productionem rerum creaturarum, concedo: considerata ex parte Dei Creatoris, nego. Non debemus Deum modulo nostro metiri. In nobis distinguuntur consilium, voluntas, & operatio: est enim aliquando sine consilio voluntas, sine operatione consilium. Hæc tria in Deo ob perfectissimam simplicitatem sunt idem, neque potest consistere unum absque altero. Quemadmodum ergo intelligimus opus perfici in tempore à sempiterno consilio, ita debemus asserere effici temporaliter æterna ac immutabili operatione; ita ut mutabilitas tota rei, quæ perficitur, sit permixta. Ut linea producta à centro ad circumferentiam circuli, s. spectentur in centro, sunt singulæ punctum indivisibile; si in circumferentia, spatium intercipiunt, & eo amplius, quo magis effluunt à centro: ita omnia Dei opera, si ea in creaturis metimur, distant invicem ac mutantur, si in centro æternitatis, à quo prosiliunt, incommutabiliter permanent, nec ab invicem divelluntur. Vide quæ tradit duodecimo libro de civitate Dei cap. 17. magnus Theologorum dux Augustinus. Si quæ sunt alia, quæ contra Dei immutabilitatem possunt opponi, E. G. Divina libertas, æterni Verbi incarnatio, concordia humani arbitrii cum Dei prædefinitionibus, tametsi dirimi possunt ex dictis, suo quaque loco expenduntur.

18. *Instantia.*

Responsio.